

ПАМ'ЯТІ ІРИНИ ДРОЗДОВОЇ

В осінні дні 2015 року майнула сумна вістка про смерть Ірини Іванівни Дроздової – довголітнього викладача теоретичного відділу Львівської середньої спеціальної музичної школи-інтернату ім. С. Крушельницької. Померла, вже кілька літ перебуваючи на пенсії, забута всіма учнями, без сімейного оточення, настільки самотня, що й про смерть її дізналися лише кілька днів опісля. Мені – одному з багатьох поколінь музикантів-теоретиків, яких вона виховала – пощастило навчатися в Ірини Іванівни 4 роки, і звістка про смерть вчительки збудила в мені спогади з років мого шкільного навчання і якусь внутрішню потребу сказати хоч кілька слів про цю своєрідну вчительку.

Навчаючись у восьмому класі музичної школи-десятирічки ім. С. Крушельницької, я перейшов на навчання на теоретичний відділ. До того часу я навчався у школі як піаніст, однак не мав посади і достатньої можливості вдома належним чином вправлятися у грі на фортепіано. Зате мав великий інтерес до історії та теорії музики, добре розвинений музичний слух і пам'ять, які запевняли мені відмінну успішність з музично-теоретичних предметів. Всі ці риси вщепили і виховали в мені мої родичі-музиканти – тітка Марта Андріївна Булка, яка працювала викладачем фортепіано у школі, та її чоловік Юрій Петрович Булка – педагог консерваторії. За їх порадою і стараннями мене було переведено на теоретичний факультет. Тут я і познайомився з Іриною Іванівною.

Серед учнів Ірина Іванівна мала репутацію дивачки і тиранічного вимогливого викладача. Її педагогічний метод постійно вважали (і вважають досі) сухим, цілком позбавленим творчого підходу і т.д. Не всі учні це могли витримати і за короткий час покидали в неї навчання. Лише згодом, по закінченні вузу, я зрозумів, що цілком оманливе дивацтво було наслідком тяжкої її життєвої долі, а вимогливість цілком виправдовувалася метою, яку вона й досягла – навчити учня свого предмету. У тій сухості, зведенні музичного предмету до певного роду ремісництва, імперативі і непорушності сказаного викладачем, була і її сила, бо саме завдяки тому учень отримував належні знання і практичні навички, міцний і тривкий професійний фундамент. Досягти цієї мети, почавши і налягаючи на творчий підхід, в умовах шкільного навчання видається нереальним.

Чекаю першої зустрічі зі вчителькою на коридорі під 51 класом (кутовий клас на третьому поверсі, вікна якого виходили на площу з пам'ятником Я. Галану). Сходами піднімається невисокого росту худорлява старша жінка з добрими, довірливими очима, з дещо схудлим обличчям та помітним горбиком на носі. Коротке пряме волосся, пофарбоване у коричнево-бордовий відтінок, зачесане назад і догори. Одягнена у простий темного кольору плащ до колін. Такою її вигляд був весь час мого навчання, і навіть багато років опісля її зовнішній вигляд майже не змінювався. Сама скромно одягнена – того ж вимагала від учнів, мотивуючи тим, що школа не є домом моделей для демонстрації вбрання. Тому не приховувала обурення, коли бачила в дівчат хоч би найскромніший манікюр, а при більш вишуканих їх нарядах навіть виганяла з заняття.

Увійшовши в клас, з жіночого портфеля-торбинки вийняла голубий пластмасовий футляр з окулярами, обтягнений гумкою, книжечку з поурочними планами та закритий кришкою півлітровий слоїк з водою, якою тут же полила занехаяні вазонки на вікнах класу (вчителька неодноразово нарікала на прибиральниць щодо недогляду за рослинами). З шафки, що стояла в кутку класу, витягла необхідні для заняття посібники, і почалося заняття. Перший рік під її керівництвом я проходив курс елементарної теорії музики та сольфеджіо.

Непростим для мене був перший рік «притертя» з викладачем. Після творчої свободи, певної розбобтаності дисципліни, яка панувала на теоретичних заняттях у попередні роки навчання, зіткнувся з жорстким режимом роботи, з імперативом викладача, який вимагав все робити тільки так, як він показує, і аналізуючи кожен крок мислення і роботи – все це було дуже тяжко. Кожне непідкорення учня її методиці, сприймалося Іриною Іванівною як непослух і незнання, красномовні жести вчительки – потиранням чи масажуванням (як після холоду для зігрівання), протягненим з дуже характерною інтонацією «М-м-да!», чи закладанням елегантним жестом руки локону волосся, який зсунувся на очі – були виявом її незадоволення. Ірина Іванівна мало не після кожного заняття зі мною бігала до Марти Андріївни (яка працювала в сусідньому класі) жалітися на мене, слабу мою підготовку; почалися систематичні зауваження у щоденнику, неодноразові виклики на розмову батьків, постійні двійки і трійки за уроки. Марта Андріївна з Юрієм Петровичем вже думали перевести мене до іншого викладача. Ним мав стати тодішній завідувач теоретичного відділу Віктор Миколайович Козлов, а моє в нього навчання мало стати експериментом, метою якого було об'єднання шкільного і консерваторського курсу теоретичних предметів. Однак з цим не склалося і я залишився в Ірини Іванівни. У восьмому класі зі мною вчилася Ліля Грень, якій навчання теж давалося нелегко, але вона через тяжку недугу згодом зовсім покинула навчання. У 9 чи 10 класі зі мною заняття епізодично відвідували мої однокласники – брати Петро та Павло Довгані – але і ті не витримали натиску викладача і повернулися в загальні виконавські групи.

Від дев'ятого класу я проходив в Ірини Іванівни гармонію і сольфеджіо. Чи тому, що гармонія мені легше давалася, а може тому, що мої взаємини з вчителькою постійно змінювалися на краще, я із задоволенням продовжував вчитися в Ірини Іванівни. Я залишився у групі сам, і той масив інформації, педагогічних зусиль викладача, розрахований на групу в кілька чоловік, ішов на мене одного, знаходячи добре підготовлений (найбільше Булками) ґрунт, і співпадав з моїми зацікавленнями. В курсі гармонії Ірина Іванівна «передала» мені чимало практичних «ключиків» стосовно різних тем, застосування яких сприяє уникненню поширених, часто не помітних навіть педагогами, помилок. Не маючи змоги прийти на заняття, я посилав до неї неодноразово батьків із зробленим завданням.

Маючи роками праці відшліфовану методичну базу, всі заняття проводила у несхибній відповідності до розписаних у спеціальній книжечці поурочних планів. Ту книжечку під час уроку носила з собою всюди – до інструменту, до дошки, до столу, вивіряла кожен номер вправи, завдання, задачі, чітко дотримувалася логіки послідовності подачі матеріалу, хоч матеріалом володіла і могла легко проводити

заняття без допомоги записів. Була дуже прискіплива до деталей: щоразу при перевірці диктантів обов'язково поправляла правопис нотних шпилів, доставляла дві крапки біля басового ключа, малювала аколаду при нотному стані. Казала, що навіть в таких дрібницях виявляється професіоналізм.

Закарбувалися і деякі її настанови учневі, яких слід було дотримуватися. При виконанні на фортепіано гармонічних цифровок вимагала називати звуки кожного акорду зі знаками в послідовності від басу до верхнього голосу, а лише після того натискати відповідні клавіші. При тому, поки не усвідомлювалося звуків наступного акорду, ніяк не дозволялося знімати руки з клавіатури, витримуючи попередній акорд. У грі модуляцій наполягала на метричній точності виконання у відповідному розмірі, а попередньо необхідно було сказати, скільки спільних акордів між даними тональностями, який акорд буде спільним, яким буде (назвати звуки) модулюючий акорд. Зупинка між спільним і модулюючим акордом вважалася помилкою. Кожну гармонічну задачу перевіряла разом з учнем, граючи гармонізацію на фортепіано, іноді погоджувалася з запропонованим рішенням, але здебільшого вписувала червоною ручкою свій варіант рішення, який вважала правильним, і за те знижувала оцінку. Окрема методична послідовність дій мала зберігатися при гармонізації мелодії. Приклади з гармонічного аналізу учень мав виконувати на фортепіано сам, читаючи з листа, для цього вибиралися здебільшого приклади з творів П. Чайковського і при кожному прикладі розпитувалося, чи знайомий той чи інший твір. У такий спосіб я запам'ятав соло валторни з повільної частини П'ятої симфонії композитора. Як потім з'ясувалося, П. Чайковський був найулюбленішим її композитором.

Методично курс був вибудований так, що сольфеджіо було підпорядковане курсу гармонії: вивчене на гармонії теоретично і у вправах на фортепіано, на сольфеджіо закріплювалося на слух. На сольфеджіо смертним гріхом було навіть тримати олівець в руках (не кажу вже про записування) під час виконання диктанту. Всі програвання необхідно було тактувати і запам'ятовувати, а тільки після цього, проаналізувавши, записувати. Програвань було тільки 10, і після них, по стану написання, ставилася відповідна оцінка. Додаткове програвання диктанту було великою і рідкісною ласкою викладача. Номери для сольфеджування (дво- і триголосі) були дуже незручні для співу, особливо хлопцеві в період мутації голосу. З тих же міркувань виконання голосом цифровок у чотириголосі, співаючи акорди від басу до верхнього голосу (бас – альт – тенор – сопрано), збоку могло видатися знуцанням. Всі зазначені настанови, які для багатьох є щонайменше дивними, були спрямовані на те, щоб в учня виробити вміння аналізувати кожний свій крок у тій чи іншій формі роботи. І це давало результати: в скорому часі я відчув позитиви у плавності голосоведення, у швидкому орієнтуванні у будові акорду, його звуках у конкретній тональності. Це істотно полегшувало і прискорювало роботу над задачами і вправами на фортепіано. Помагаючи своїм однокурсникам у виконанні задач, я відчув відсутність в них тих навичок, а відтак і відповідні труднощі в засвоєнні предмету.

У випускному класі мої взаємини з вчителькою стали настільки довірливими, що Ірина Іванівна цікавилася тими ділянками кожного предмета (чи відповідної

теми), які мені важче давалися, а іноді навіть додатково працювала зі мною, помагала мені в тому відповідними навідними питаннями, просто радила, як ефективніше діяти при тих чи інших труднощах. Дуже корисною для мене виявилася практика виконання і записування з ініціативи Ірини Іванівни задач і диктантів з вступних іспитів в консерваторію попередніх років (до слова, вона колекціонувала мелодії гармонічних задач і диктантів, просячи випускників зберегти і записати їх для неї після вступного іспиту). Цілком випадково один з таких диктантів попав мені на вступному іспиті з сольфеджіо і, пригадавши його, я легко впорався з ним. Одного разу Ірина Іванівна запросила мене на заняття до себе додому – у помешканні на другому поверсі будинку на розі нинішніх Проспекту Свободи і вулиці Дорошенка. Жила вона сама у просторому, але скромно і бідно обставленому помешканні у товаристві двох котів, один з яких на характерне ім'я «Домінантк». Особливо врізався в пам'ять величезний портрет Петра Чайковського, який висів на стіні просторої вітальні (де й проводився урок) над піаніно.

Після поступлення на теоретико-композиторський факультет Вищого музичного інституту у Львові, я кілька разів відвідував Ірину Іванівну: один раз у неї вдома і кілька разів у школі. Вона щиро цікавилася моїм консерваторським навчанням, педагогами, в яких навчаюся. З часом зустрічі траплялися рідше. Натомість щораз частіше доходили слухи і нарікання про якісь дивацтва і навіть тиранію вчительки, що все менше учнів витримували навчання в неї, навіть писали на неї скарги, врешті добилися того, що Ірину Іванівну відправили на пенсію. Слухати це мені було боляче, я досі не вірю в правдивість тих чуток.

Завжди муляла цікавість, як вона поживає, бо довший час не вдавалося мені її зустріти. Десь тільки літом-осінню 2013 року випадково зустрів її на зупинці трамваю по вулиці Руській. Вона цілком не змінилася зовнішньо, мене одразу впізнала, розпитувала, де я працюю, як склалося моє особисте життя. Зустріч була коротка, але щира, збудила теплі спогади і бажання дізнатися більше про її життєву долю, яку всі окреслювали як тяжку.

Це спонукало мене підняти в архіві академії особові справи студентів, серед яких збереглася справа Ірини Дроздової (Опис 2 о/с, справа № 46: особові справи студентів на букву «Д». Тому II, останній). Збережена у справі автобіографія розповідає, що вона народилася 19 травня 1930 року в Москві в сім'ї лікаря. В семирічному віці (1937 р.) Ірина разом з матір'ю і сестрами переїхали жити до Ленінграду, залишивши батька у Москві. Тут Ірина з 1938 року почала здобувати освіту в загальноосвітній і музичній школах, однак початок війни перервав навчання. Сім'я була евакуйована в Єреван, де дівчина продовжила навчання в музичній школі-десятирічці до 1944 року. Того ж 1944 року сім'я повернулася до Москви і мешкала тут 2 роки, відтак виїхала знову в Ленінград і там теж прожила два роки. Незважаючи на часті переїзди, дівчина все ж продовжувала навчання, зокрема, в Ленінграді закінчила 8 класів музичної школи і школу семирічку. 1948 р. сім'я переїхала до Львова, залишивши батька мешкати у Москві. Сім'я замешкала по вулиці Стефаніка, 11. У Львові Ірина закінчила середню школу (1949), а також третій курс музичного училища (1950). Як свідчить додана до особової справи довідка, III курс училища Ірина закінчила круглою відмінницею. 1950 року Ірина

поступила на теоретико-композиторський факультет Львівської державної консерваторії. З публікацій педагогів академії я довідався, що навчалася вона у Львівській консерваторії в одній групі з іншими моїми викладачами – Емілієм Кобулеєм та Любомирою Яросевич. Після закінчення консерваторії працювала викладачем музично-теоретичних дисциплін у Музичній школі-десятирічці.

Нині, з часової перспективи, можу ствердити, що набутими в Ірини Іванівни навиками і знаннями я користуюся донині. А це, мабуть, головне досягнення викладацької праці – вміти навчити, закласти в учневі підвалини професійної освіти. Ірина Іванівна, хай своєрідними специфічними методами, досягала належного результату і вже за те одне варта теплої згадки і доброї пам'яті своїх учнів, яких вона виховала кілька поколінь. Від початку своєї педагогічної роботи у музичній академії я часто згадую Ірину Іванівну, особливо при вступних кампаніях. Маючи нагоду спостерігати рівень підготовки з музично-теоретичних дисциплін випускників школи, часто ловлю себе на думці, як бракує нам тепер таких педагогів, як Ірина Іванівна.

Яким Горак